

**Tuishkag o'oba
kêg kiajkar bui
nokig kêg o'on
êg taak ko
maatig êp
aaguilli bêshkar
o'oba igui dukum
no'ok tam
lêgislativas 2022**

**Reforma Integral
Constitución Política**
del Estado de Chihuahua

NO'OKA O'ONA 1

Igui jêgui jêmak nook êg taak jêgui ko o'obas bam kêg jaat êgam buikam igui têtêg dêrêchos dukum nook tam igui jêgui jêjmoi dêrêchos ko kêg jaat ap matan, ko jêmak o'ob kêg ushgam dashig, kêg ishkuêl amakan êp ko o'obas y êbi o'obas darra oidig tam.....1

NO'OKA O'ONA 2

Bêtdam Lêy êgam Dêrêchos o'obas buikam iai êg Êstado 5

NO'OKA O'ONA 3

Igui dêrêch jêgui ko bêsh o'oba kêg am bapig ushgam o gobiêrran bèn têtapani. 10

NO'OKA O'ONA 4

Dêrêcho ko matan bêsh o'on maishan y êp apad têtban (lêy tuishkan) 19

NO'OKA O'ONA 5

Igui jêgui jêmak dêrêch ko kêg kiajkar ish nojolla êg koordad 23

NO'OKA O'ONA 1

Igui jêgui jêmak nook êg taak jêgui ko o'obas bam kêg jaat êgam buikam igui têtêg dêrêchos dukum nook tam igui jêgui jêjmoi dêrêchos ko kêg jaat ap matan, ko jêmak o'ob kêg ushgam dashig, kêg ishkuêl amakan êp ko o'obas y êbi o'obas darra oidig tam.

Êgam dêrêchos o'obas buikam.

- Êgam o'obas nukud jêmak dêrêchê g taak am o'ona ko bêsh êgam judil kêg apad nati judil a jaat êg taak a bagmiki ko ni jêmik tuakam jimdam o'oba êg agllig êg taam nati judil a jaat ni gobiêran ni êpêmak baisihim o'obas aglliga êg taam a duñi êg jaat.
- Êgam o'obas nukud judil a kobnal o ushgam êg taak êg agllig êg taam darriki y êp êg taam nukdi êg oidig êbi darra bêsh la jaat duakam êg taak amiga am o'oba oidig tam êg taam ish maish vaig o'obas, êp atam judil matish êg taam a nati o êg taam atam bui nokig jêmak o'ob êg taak im kêg jim, ko êp lal o'ob kêg jaat maishan, ko o'ob maishan a mamar, ko jêmak kookan ko judil matan kulartan, ko êp êg ushgam êp nojollan ko jaat tanan.
- Êg dêrêcho tuishkag bêsh atam nukud o'ob taam, igui am tuishkig ko am bagmag o im am bagmag jaat êg taak a duñi am êrrêb oidig êbi darra êgam o'ob êg taak igui oidig tam darrra ko im am bopilli oidig êg taak o'ob am darra ko êgam im aguim igui jêmakdêrêch atam o'ob nukud.
- Êg dêfrêcho ko bêsh êgam o'ob kêg kiajkar êgam am têtbi ko am bii ushgam taam igui têtêg politik igui jêgui ko bêsh kêg matig êg taam bii ko êp am bii jêmak gêê ushgam taam, êp am congrês am o êp mia oidig dukum no'onk tam jêgui municipi.
- Êg oidig jêgui lii oidig êbi darra o'oba êp a ushgam o kobnal, amig y êgam êp judil têtapanak ko êp junta nanta ko am jaat aagui jaat ko im kêg jijim o kêg jijim, igui bêsh oidig jêgui êbi judil a jaat duakam

nukud o êbi êsh kuadag buikam o jaat duakam kuadag buikam igui bêsh êbi êbi shish bèn o'oba darrakan vaig.

- Jêgui oidig o'ob êgam oidig êbi o'obas amig, êbi êkam a nanta piêjish, êsh, kêg a duñi ko o'obas a kokdimdi y êp êbi jêmk matam o'ob amig ko bam o'ob kêg agllig êg taam jijmi ko koba êsa buijimdi am oidig êbi o'ob darra.
- Êp amig o'ob êg taak matish o'oba no'ok y êgam jêgui êg taak o'obas bam nojolli ko am jijman êbi ushgam o jêmak oficina am nonra ko êgam nojolla êgtuat agllig êg ushgam êg taak am daj.
- Êg o'on êp a no'ok tam maisjshig lal o'ob êshkuêl tam y êp o'obas ama darrakam o'ob êg taak majshan êg o'on bêsh êbi êpêmak taam o'ob êkam êp maijshig.
- Igui jêgui jêmak dêrêch êtumat êgam lal o'ob judil a no'ok tam dumtam o'on ko êgam mêmêshar êg taak maijshim, ko matan bêsh jaat êg taak a nanta am o'ob oidig tam ko êkam kêg kiajkar lal o'ob maijshan ko êkam dumtam kon koba shiaj a êrran êgam lal o'ob judil a nook, bêsh êskuêl êbi lal o'ob am oimardam bêsh êgam êschkuêl mêmêshar matan am amikan ko êkam gêgêr y lal o'ob bêsh dumtam êgam ish no'ok .
- Êpêmak dêrêch tam bui nokim igui jêgui ko kêg darrakan o'ob ko koba amkan kookodam, ko êgam o'ob êg taak matish kulartan êgam jujdil kulartan a o'ob ko koba mukan ko êgam matam o'ob kêg kiajkar nêillan êg gobiêrran ko koba êbi taam ish nêillan ko pal shi kookan kêg êpêmak lotor bui kêg jimi ko nêillan êtumat nukud êg o'ob y êgam êp matish o'oba nokan ko êkam kêg kiajkar nêillan êg kookodam.

TUISHKI

1. ¿Êg taam apam jaat aagak ko apam jêmak jaat natig?

---

2. ¿am bagmiki ko êgam lêyês matan êg taam apam jêmak kobnal o ushgam dashak o êg taam apam judil am gobiêrran nukud?

---

3. ¿êg taam apam dashak jêmak kobnal o ushgam am oidig êrrêb?

---

4. ¿ apam êg taam nêillak ko kêg jêgui ko amikan jêmak o'ob êg taak am nojollan am municipi o congrês am?

---

5. ¿apê êg taam am têkshak ko kêg jegui ko egam lêyês matan y bam agllian mêtam o'obas dêrêchos?

a) Jê

b) Koba

¿ êg taam am bagiki ko a natan?

---

6. ¿êg taam apê am têkshak ko jêgui pal kêg ko apam darrakan am judil am oidig tam?

---

7. ¿êrrig jêgui êg êg taak nukud bêsh oidig êbi apam darra?

---

8. ¿am bagmiki ko êg gobiêraan am dashan o'ob ko matan o'ob noka ko mêtam am nojolla igui jêgui ko pal kêg am nojolla êgam judil am o'ob?

---

9. ¿am bagmiki ko êg gobiêrran am tuishkan ko jêmak lêy nati o'ob buikam, o êp êpêmak têkpan am nati am oidig tam?

---

10. ¿êtuat matam êgam mêmêshar êg taak mêtam lal o'ob maijshig am eshkuêl tam?

---

11. ¿Êg taam am bagmiki ko am nêillan êgam lotor y êgam gobiêrran bèn têkpanak?

NO'OKA O'ONA 2

Bêtdam Lêy êgam Dêrêchos o'obas buikam iai êg Êstado

Êg bêtdam lêyêa gaguim ko kêg a o'onan baisihim dêrêchos:

Êg dêrêcho ko judil a matan o'oba o im o'oba: ko jêmak o'oba judil êkaish ko o'oba jêgui ko ni jêmak kobnal o ushgam aaguillan ko êg o'oba jêgui.

Êg dêrêcho ko judil jaat natan êg taak êgam maat ko kêg jêgui: Êgam bêsh êgam o'ob nukud igui dêrêcho ko bêsh êgam o'ob kêg kiajkar darrakan ko êgam matish shi baigba êg taam o'oba vaig darrakan, igui êp jêgui êg taam êgam matish noidig nukud, judil a ushgam o kobnal dashak ko êp nukud, ko judil êgam o'oba êg taak im kêg kiajkar oimra ko êgam judil jêmak shurruk bui mak, ko bêsh lal o'oba maishan bêsh jaat êg taam vaig darrakam êgam o'oba, ko judil a lotor nukudkan ko koba kookodar amikan am oidig tam ko êg gobiêrran êp nojillan bêsh jaat êg taak êgam têkshak am êrrêb oidig tam.

Êgam o'ob oidig tam darra: jêgui mi o'obas êg taak: Êgam o'obas shi mui dukig ko nukudba igui oidig tam êgam shi vaigba ko judil aushgam o kobnal nukud vaig ko koi im amigtad lêyês êkam jêgui igui êp o'obas êgam odamis, warijoo, o'obas, mixtêco, zapotêco y êgam tatramil.

Êgam êg taam a bua êg oidig êg kobnal: igui oidig shi mui vaigba ko iai darra êgam o'obas ko êgam judil drshak a kobnal o ushgam êp êg taak piêjish nanta y judil kêg kiajkar bui nokig o'oba êg taak im kêg

kiajkar jim am oidig tam.

Êg oidig: jêgui êbi darra bêsh êgam o'obas êg taak bêsh matba êbi darra, igui bêsh jêgui êbi o'obas êsh, êbi jaat duakam a kua, êbi êsh amig êg taak kuadag bui kêgad y êp amig jaat ko o'obas tajta a kulartig bui y bêsh êg taam vaig darra êgam ish bèn o'obas.

Êpêmak dêrêchê g taak nukud êp jêgüi ko judil a têkshi êg taam darriki judil a oidig tam: êgam êp nukud êpêmak dêrêcho êg taak judil a kobnal nukudki y êp êgam judil dashig o'oba êg taak êgam aagui ko kêg nojlli a oidig y judil a o'obas, iki ko im hêrrig agllian êg taam o'êrrig am bii kobnal o ushgam taam.

Êpêmak dêrêchê g taak nukud jêgui ko tuishkan: êg jêfui dêrêch ko tuishkan ko a bagmag o im a bagmag ko jêmak lêy êpêmak joog o êpêmak matish tua êp igui tuishki ko jaat am nati judila oidig tam.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko judil kêg kiajkar êgam êpêmak o'ob bèn jaat nati: êgam kêg judil a nashgauri êpêmak oidig bèn o oidig êg taak judil a bagmiki.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko êgam kêg nukudki jêmak o'oba ko nojolla dukum no'ok bèn y êp ko nojolla ko im kêg jaat bèn: ko jêmak okish o kël o'ob ko gobiêrran bui jimi igui o'oba êg takish mat dukum no'ok kêg nojolla ko kaijan êgam ushgam o kobanl êg taak im matish ish no'ok nok.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko kêg kiajkar ushgam bui nokig y êp nojlli: igui jêgui êg taam a oidig tam ko jêmak o'oba kordad tam guêshi ko igui o'ob bêta shonta kobnal agllig êg taam shurruk bui dakshi êg o'oba êg taak im kêg kiajkar oimar.

Êpêmak dêrêchê êp jêgui ko êgam kêg têksham o'on kêg nêillig ko bêsh jaat êg taak im mat ko judil a no'ok tam o'onan ko kêg kaijan êg no'ok: ko êgam o'oba êg taak am darra êbi gobiêrran bui ko o'oba no'ok tam bui nokan ko êkam êp im joog joog nokimdi.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko judil a piêjish natan ko koba êpêmak o'obas agllian êg taam natig: igui êp jêgui ko darrakan êg taam vaig ish o'oba maish êg taam êgam darraka.

Êpêmak dêrêchê ép jêgui ko êgam kêg ui jaat êg taak am amig êbi êgam darra bêsh komo u'ush, dêbêr, oidig: igui nook êkaish ko êgam o'obas êg taam jêmak oidig tam darra ko êgam kêg ui jaat êg taam u'ush , dêbêr o bêsh jaat êg taak am amig êgam jêgui o'obas êg taak nukud y shi mui baigba êgam judil iai igui oidig tam darraka, ko êpêmak o'ob im o'oba jêgui am dêba jaat nati im dakshi ko êg im jêgui êg oidig têkar.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko im kookan darrakan: ko kêg darrakan ko jêmak kookan ko judil a lotor êg taak nukud ko kêg nêiilan y ép kulartan, ko kêg kiajkar nêiilan êgam matam o'obas y ép êpêmak lototr lotor gobiêran ko ép nêiilan ko koba êbi êgam o'obas darra ko buam jaat natan dudkum.

Êpêmak dêrêchê têtêg êg taam apam judil a jaat nati y ép judil matish êg taam darraki a oidig tam: êgam o'obas judil a têkshan y judil a bagmiki taam kêg darraki.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko iskuêl buikam: bêsh êgam o'obas nukud igui dêrêchê ko bêsh iskuêl tam bui kêg nongan y mêmêshar êg taak maijshak ko a no'ok tam maijshan a o'on y êg a no'ok.

Êpêmak dêrêchê ép jêgui ko êgam kêg dashig jêmak o'oba ushgam o gobiêrran tam: igui jêgui ko o'oba êg taak aguim ko kêg bii ushgam o êbish a bagmiki, ko jêmak o'oba ish nojolla ko am dajkan gobiêrran oficin tam ko shish buikam jaat nukdan o bam o'oba ép nojlla.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko ap kêg tañi ko am nojolla ko jêmak o'ob a kokdim: ko jaat o têtêgui im kêg duñi êg kobnal o ushgam ép apad tañi jêmak kordad ko nojolla êgam ushga.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko bêsh êgam o'oba kêg mui kuadag nukutan: igui kuadag jêgui kêg kuadag mui kuadag y kuadag êg taak o'oba kua.

Êpêmak dêrêchê jêgui ko dudkum koba êbitadam nêillimdan: ko o'obas kêg nêiilan ko dudkum êbitadam nêillamdam ko o'ob jêgui ko bêsh kêg kiajkar nêiilan êg taam bêsh êgam o'obas ép nukud êg taam dêrêchês.

TUISHKI

1. ¿Êgam o'obas kêg judil a piêjish nati êg jêgui jêmak dêrêchê? ¿Êg taam? ¿Êg taam nanta a piêjish o judil a jaat?

---

2. ¿am bagmiki ko êm êrrig am bapan am piêjish am dudkum o êpêmak o'ob im am o'oba bènêg igui bêsh taam iikish y bam jaat jo apapm nanta? ¿ Apê êtuat am êlid ko kêg nati êg gobiêrran? ¿êg tuig?

---

3. ¿am bagmiki ko am kularti buikam judil am matam o loto rap aguim? ¿êg tuig?

---

4. ¿Êtuat tajta êgam lotor o matam o'ob ko bam o'ob kulartan am judil am oidig tam? ¿êg tuig?

---

5. ¿Êg taam matish o'ob êg kookor êg taak nukud?

---

6. ¿am bagmiki ko êg lotor matish o'ob no'okan?

---

7. ¿Êtuat kêg duñi êg gobiêrran ko o'obas kêg darrakan?

---

8. ¿am bagmiki ko mêmêshar êg tak am ishkuêl tam maijshim o'ob matish nokan?

---

9. ¿ap am êlid ko im amigkan dudkum ko o'obas dêbêr bopillan?

---

10. ¿am bagmiki ko bêsh o'obas im apad bopilli u'ush, dêbêr y bêsh jaat êg taak am amig êbi o'obas darra ko koba apad bopilli ni gagrrig?

---

11. Çam bagmiki ko êbi o'ob buikam amig gobiêrran tam o'oba êg ushgam êg taak am dajki ko jêmak jêgan?

NO'OKA O'ONA 3

Igui dêrêch jêgui ko bêsh o'oba kêg am bapig ushgam o gobiêrran bèn têkpani.

DÊRÊCH O'OBAS BUIKAM

*Êgam o'obas atam nukud êg dêrêchê ko kêg duakam darrakan, kêg atam darrakan, im kookor bèn, kêg mêmêshar maijshan ish mamar, atam o'obas taam nukud êg dêrêch ko koba êgam dudkum jaat ish bopillan, êp atam nati ish piêjish, ish no'ok atam nokig y atam ish ushgam dashig.

*igui jêgui êg taam o'obas a ushgam nukud y êg taam êgam judil aagak êg taam jêmak o'ob ushgam bii o im bii êgam êp matê g taam bêsh dêrêchê g taak nukud êgam o'obas .

*Êgam o'obas u oichkama o'obas jêgui êgam o'obas êg taak shi mui dukig nukudba igui oidig tam, êg amig bam o'obas ko iai darra êgam êpêmak jo'og têtêg êgam jêgui tatramil, warijo, oodamis, mixtêcos, zapotêcos y bêsh igui oidig tam êp amig bam oobas êkam êg taak êp

judil a no'ok nok y êp judil a joog o'on nukud y êp êpêmag taam tutdak y piêjish nanta am judil a oidig tam.

*Êg oidig êbi o'obas darra bêsh taam o'obas im shishiba êgam jêgui o dudkum iosh ag ko atam nukud piêjish judil ish ushgam o kobnal y atam vaig piêjish nanta ko isj maish ish bènêg o'obas êg taak im iai darraba igui oidig tam pêro atam êkama bui no'ok y bèn jaatagak, bêsh atam darra lal oidig tam êp amig lal ranch êbi amig o'obas ko nanta bui tupill êg piêjish jêmak shant buikam o dios ish mam buikam êp lal o'ob bèn a jaat aagak oshikar ko êkam êgam lal o'ob matim êg taam jêgui jêmak o'oba oishkama.

*Êgam dêrêchê êg taak nukud êgam o'obas êg taak oidig tam darra bêsh oidig dêbêr mat ko Mèxico tam y êp êg Êstado êg Chihuahua.

*Êgam ushgam, êgam diputados, êgam juécês, êgam ushgam municipal, y bêsh êgam dudkum tiênê ko kêg ish nêillan atam o'obas taam y êg taam jêmak oidig tam darra.

*shi mui dêrêch nukud êgam o'obas oishkama êg taam jêgui:

- Ko judil a no'ok tam maishan ishkuêl tam
- Ko kêg kiajkar nêillan êg taam judil a kobnal nudu y judil êgam matish êg taam nati jaat.
- Ko im bopillan êg oidig ko êg dêbêr êbi êgam vaig o'obas oishkama darra y êbi jaat êsh.
- Ko judil dashak êg ushgam ko êg kobnal

*Êg dêrêch ko judil dashan dam gobiêrran bui jêmak o'oba ko êg nojolla y kêg kiajkar bui dakshan bêsh jaat êg taak o'obas buikan y êg ushgam taam bii am o'obas buikam.

*a gaguim ko igui dêrêch am o'on tam o'ontan ko êkama bii ko bêsh o'obas matan igui lêy ko êkam bam o'ob têtban ushgam o êpêmak jaat buikam êbi a bagmiki ko o'obas nojolli êkam bêsh ish o'obas kêg dashi jêmak, ushgam prêsidência municipal buikam o êp am congrêso am igui aagak ko kêg amkig régidorês kêkil ko o'ok y êp diputados am congrêso am.

*bêsh êgam ushgam igui Chihuahua a nashba êgam Comision êstatal

para los puébllos indígênas (COÉPI) êp êg Instituto Nacional dê los puébllos indígênas (INPI) êg Instituto êstatal Êlêctoral (IÊÊ) ko êgam Comision Êstatal dê los Dêrêchos Humanos (CÊDH) ko êgam gagui ko kêg bian êgam dêrêchos am o'ontam êbi lêy a o'on.

*ko êgam o'obas bêsh kêg aguim ko êgam dêrêch êgam bikam a natan êkam shi mui o'obas amiki am gobiêrran bui êkam pal shi nojulli êgam o'obas bêshill.

ÊG PRÊSIDÊNCIA MUNICIPAL

¿Êtuat jêgui êg ayuntamiênto?

*am Chihuahua oidig amig 67 municipios.

*Êg ayuntamiênto jêgui êg ushgam êg taak pal mia daj y êg êp nukud jêmak lêy igui têtêg dukum nook tam código municipal.

*Êg código municipal agliiak êg taam êgam kêg kiajkar ushgam jêgui am municipio abar y êg taam bêsh am têtêpanik êgam bam o'obas o dudkum êg taak am têtêpanik.

¿Êrrig jêgui êg taak am darra jêmak ayuntamiênto igui Chihuahua oidig?

*ushgam kêl o okish igui jêgui êg mootkar am municipio am.

*jêmak sindico igui dukum nook tam kêg apad jêgui jêmak kêl o okish igui jêgui jêmak kobnla ko nêillak ko kêg a natan jaat am municipio am êg êp jaakili êkaak tomiñ nukud o êkaak shiajdodba.

*rêgidorês kêkil y ook êp amig am municipio êgam o'obas am dashig êg taam at am jijmak ko votartak êkam am bii, êgam êp nojolla êg ushgam ko bêsh kêg buban bêsh êg têtêpan.

* Êgam rêgidurías amig êg kaak o'obas amig am municipio am.

Igui am agllig êg taam a nanta:

- Chihuahua ko Juarêz, nukud aipivêhs dam jêmak rêgidurías.
- Moris nukud mavêsh rêgidurías.

*Êg Ushgam kêl u okish, êg sindico kêl u okish, ko êgam rêgidurías

êgam jêgui êgam ushgam am municipio y êgam kêg nêillan ko bêsjaat kêg buban.

¿Êg taak jêgui êg têkpan êg taak am municipio tam darra?

*bêsh êgam nati jêmak rêunióon ko bês am darrakan.

*Êg ushgam kêl o okish êg jêgui êg taak aagak êg taam a têkpani am municipio abar.

*Êg sindico okish o kêl êg jêgui êg taak nukud ko bêsh jaat kêg buban y êp nukud êg taam têkpanak bam o'obas.

*Êgam rêgidorês êgam jêgui êg taak nêillan ko bêsh bam o'obas kêg natan jaat ko koba jaat êshimdan y kêg bam o'obas bui têkpanak ko kêg kiajkar nêillan ko am ñongar o'obas.

* Igui bêtdam o'on a tañim ko jêmak o'ob am bian ko igui êp jêgui rêgidor igui o'obas oishkama buikam jêgui êh rêgidor.

¿Êtuat jêgui êg h.CVongrêso êg Êstado?

*Am amig 33 diputacionês bêsh êh gêê oidig êstado ko êgam bêsh shish bikam am darra y shish buikam têkpanak Chihuahua oidig bui y o'obas buikam.

* Êg gêê kii êbi darra êgam diputados kêkil ko ook êbi am kêg am kaijig am kia Chihuahua oidig igui êp têtêg Chihuahuênsês.

*igui bêtdam o'on aguim ko jêmak o'oba amikan ko shish o atam o'obas ish nukdan o ish nojollan am Congrêso am.

¿Êg taam têkpanak êgam diputacionês?

*êgam jêgui êg taak aagak êkaak tomiñ nukudki êgam prêsidências municipalês.

*êgam dakshi êg ushgam êg Gobiêrno êg Êstado ko tanan tomiñ ko jaat nati êg taam jêgui voi y êp bam jaat êg taak o'obas tajta.

*kêg kiajkar nêillig êtuat natak êg gobiêrno tomiñ bèn y êp apad tuishkig êtuat buikam tajta êg tomiñ

*jêmak o gok jimdam rêunióon natig:

* Kêg hor tam am dêbi rêunióon êbi a nanta am Congrêso.

*am jimi ko nêilli êg distrito êbi am nojolla ko am bii.

*makig êg Congrêso bêsh jaat êg taak natim igui têtêg dukum nook tam informês.

¿Êg taam dashak êgam diputacionês?

*êgam o'oba êg taak Chihuahua tam darra judil votartak ko êgam dashak êg diputado kêl u okish am judil a distrito.

*jêmak distrito liik o pal bam municipios nukud lal o gêgêr

*êp amig ko jêmak municipio gêêd gok a duñi ko gok o bam distritos a nati êg taam jêgui Cd. Juarêz ko Chihuahua.

*êgam o'obas agliiak bêsh êgam candidaturas ko êkam êgam bam aagui êg taam bii igui têtêg partidos políticos y êp amig êg taak têtêg candidaturas indêpêndiêntês o judil a buikam.

* Êgam 33 diputacionês, 22 êgam bam o'oba dashak.

*êgam êpêmak 11, êgam ui êg taam bam votos nukud.

*am êbi têtbi o'ok ko kêkil êpa kaak êp amiki igui têtêg dukum n ook tam paridad dê gênêro êgam o'ok komo kêkil êka taam kêg têtbi, y êp êk kaak am bii.

*êg Instituto Êlêctoral jêgui êg taak am nojolli ko kêg bujnan êg têtêb ko êkam bêsh o'oba apad votartig.

TUISHKI

Igui jêgui o'obas ushgam buikam.

1. ¿êrrig o'obas ushgam o kobnal?

---

2. ¿êrrig am dashk mêtam ushgam o kobnal?

---

3. ¿êg taam dashak?

---

4. ¿êkaak dukig am dajki jêmak ushgam o kobnal?

---

5. ¿êg taam têkpanak êgam kobnal o ushgam?

Iguiêg taam jêgui ushgam municipio abar.

1. Çapê maat êrrig aagak êtuat a duñi am municipio am?

- a) Jêê
- b) Koba

2. Çapê mat êtuat jêgui jêmak rêgidor okish o kêl?

---

3. Çapê mat êtuat nanta jêmak rêgidor?

---

4. Çapê êg taam nêillak ko amkan jêmak rêgidor oishkama am municipio bui?

a) Jêê

b) Koba

çêtuig?

---

5. Çêrrig am dashig?

a) Êgam o'obas

b) Êgam dudkum

c) Bam o'obas

6. Çêg taam am dashig?

---

7. ¿étuat duñi êg o'oba êg taak am bii rêgidor taam?

Igui ushgam êbi têtêg êg H. Congrêso êg Êstado.

1. ¿apê mat êtuat nanta êgam diputados?

- a) Jêê
- b) Koba

2. ¿apê maat êrrig jêgui êg diputado êg taak am bii êbi ap daj?

- a) Jêê
- b) Koba

3. ¿apê êg taam têtshak ko kêgêd ko amikan jêmak diputado êg taak am bii ko bêsh o'obas igui Êstado buikam jêgui êg bêsh o'obas bui têtpani bêsh o'obas êg taak Chihuahua am darra?

- a) Jêê
- b) Koba

4. ¿bêsh oishkama u ooba kêg am bii têtpana rêgidor o êp diputado buikam?

- a) Jêê
- b) Koba

5. ¿êrrig am dashig)

- a) Êgam o'obas oishkama
- b) Êgam dudkum
- c) O êpêmak o'obas

6. ¿étuat tajta jêmak o'oba ko êkam têtbi rêgidor buikam o diputado buikam igui o'oba jêgui?

---

7. ¿êg taam dashig?

---

8. ¿ko gok o bam oidig êbi o'obas darra jêmak municipio am êg taam jêgui gok am darriki am ayuntamiento êp êg congrêso?

---

9. ¿êg taam apam duñi ko êg o'oba êg taak am bii o'oba jegui ko im dukum am bian?

NO'OKA O'ONA 4

Dêrêcho ko matan bêsh o'on maishan y êp apad têtban (lêy tuishkan)

Êg tuishkan jêgui jêmak dêrêcho ko bêsh o'obas nukud ko kêg bêsh jaat matan ko êkam êgam aagui jaat êg taak a bagmag o jaat êg taak im a bagmag igui bêsh lêyês o êp jaat êg taak duñi oidig êbi êgam darra, igui ko kêg kiajkar natan êgam piêjish o kêg darrakan am judil a oidig tam.

1.1. ¿êrrig bêsh ushgam tuishkig?

Bêsh êgam o'obas êg taak am oidig tam darra y êp êg taak im judil a oidig tam darra kêg igui bêsh tuishkig ko êgma aguimdi ko jaat a duna o im a duña êgam judil mat ko kêg o im kêg êgam buikam êg jaat êg taak am duñi êgam dudkum.

Ko gêê jaat nati bêsh o'obas kêg am jijmi ko tuishkan bêsh êgam ushgam o o'obas êp y êp amik êbi im bêsh o'obas tajta im bêsh o'obas tuishki igui jêmak rêuniôn nati êkiba o'obas bèn y bêsh o'obas kêg no

1.2. ¿êtuat a tuishkig o êg tuig ko a tuishkig?

Bêsh têkpan ko am o'obas oidig tam a duan bêsh êgam tuihkig êgam gobiêrran êg Êstado avara, congrêso, podêr judicial ko êgam municipios ko êgam natig jêmak têkpan im judil natig tiênê ko o'obas tuishkig ko êgam aagui ko a bagmag o im a bagmag jaat êg taak a nati o shi kêgêd êgam buikam o im kêgêd.

1.3. ¿êrrig nati êg tuishkag êgam o'obas êg taak am Chihuahua oidig tam darra kêg?

Bêsh êgam ushgam ko jêmak jaat am nati êbi o'obas darra igui êp Gobiêrran êstatal, êg Congrêso êg Êstado, êg Podêr Judicial ko êgam municipios y bêsh êgam gobiêrran bèn têkpanak.

1.4. ¿êg taam a duñi êg tuishka?

- Ko koi shont êg têkpan

- Ko kêg kiajkar bui nokig
- Im jojtom
- Kêg kiajkar
- Ko kêg matan êtuat jaat a nati am a oidig tam
- Kêg nook bèn
- Ko koba shiajêr nook agllian
- Kêg kiajkar jaat natan
- No'ok êg taak a nok am êg oidig tam
- Êg o'oba aagui êg kaak tash o dukig tam a nati êg jaat
- Êgam o'oba aagui êg taam a bagmag ko natan êgêma jaat
- Ko kêg a nokan bêsh jaat êtuat a duñi.

1.5. ¿êbia tuishkig êgam o'obas?

- Êbi bêsh êgam o'ob a nashgak
- Êbi êgam ushgam o kobanal am a nashgui ko am tuishkig bêsh êgam o'obas.

1.6. Ikam jêgui ko tuishkig êgam o'oba êgam nati.

- Jêmak , êg taak natig êg jaata o têkpan êg agllig êgam bêsh o'obas êg taak am oidig tam darra kêg y êp agllig shi gêêd o im gêêd êg têkpan êg taak am nati êg a oidig tam bêsh agllig jaat êtuat a duñi y êgam o'ob kêg kaijig y im jojtom agllig ko kêgêd o im kêgêd igui têkpan êg taak am judil a oidig tam a natig igui têtêg (bêsh aaguilli)
- Gok, igui êg taak am têkpanig bêsh aaguilli têkpan êg taak am nati y êg taam nati êg taam êgam têkpanaka igui têtêg (kêg matish êg têkpan)
- Vaik, êgam ushgam nukud tash ko bêsh o'obas bèn jaatagui êg têkpan êg taak am antig êg oidig tam y êkam êgam aagui ko a bagmag o im a bagmag êg têkpan êg taak a duñi am a oidig tam y êgam matish ko am bii o im am bii êg têkpan igui têtêg (aglli ko aguim o im ahguim êg têkpan êg taak a duñi am a oidigtam)
- Êgam kêg tuishkig ko êkam bii ko aguim o im aguim êg têkpan êg taak êgam dudkum am dashig a oidig tam igui kêg kiajkar gobiêrran bui nokig y agllig ko aguim o im aguim êg têkpan igui têtêg (tash ko tuishkag jaat) igui ê`p kiajkar agllig ko jaat im a bagmag.

- Bêsh jujukba êgam nukud jêmak o'ob ko nêillan ko kêg têkpanim êgam êg taak têkpan am natim o êp o'obas kêg kiajkar bêillim êg têkpan ko bêsh kêg buban êg têkpan am o'oba oidig tam igui têtêg (êg taam jim êg têkpan)

1.7. Êg taam matig êg taam buba ko bêsh o'ob tuishkba.

- Êgam bêsh noba êkam bii shib êkam kêg kiajkar têkpani ko bêsh judil abui kêg jaat nati ko im kêg natan kordad bui kêg nokig igui o'obas o dudkum.
- Ko im kêg a natim o jaat êtuat tan im maa kêg kêkbi êg têkpan.

1.8. ¿êtuat apada nati ko im kêg têkpanim êg dukum êg taak am tan ko dakshan ko têkpanan o im kêg tuishik êgam o'oba)

- Mui taam a duñi ko kêg kiajkar nokan ko a natan o bêta shonta tuishkan êgam o'obas êp bam jaat atam nêillimdi ko apapm kêg duñig.

Kêg bui nokig o kêg jaat duñi ko kêg kiajkar bian êgam o'oba

Kêg kêkbi êg têkpan o êp koblarti jaat êg taak im kêg dood êg têkpan (bêsh o'ob mati ko im kêg têkpanak, koblarti tomiñ, ushgam o kordad bui gêshuig.

TUISHKI

1. ¿Apê am têksha ko kêgêd ko jêmak gobiêrran am tuishkan ko am bagmag ko am mêmgar oidig tam a têkpani o êp jêjmi im kêgêd jaat êg taak am buijim êgam Êstado o êp êgam Municipios?

a) Jêê

b) Koba

¿êg taam am bagmag ko am tuishkan?

---

2. ¿ap kэг нѐilla ko эг gobiѐrran tanan бѐsh эgam dudkum ko kэг kияkяr нѐillan эgam o'obas ko эp tuishkan ko a bagmag o im a bagmag jaat o tѐkpan эг taak am a oidig tam a duņi?

a) Jѐѐ

b) Koba

¿ѐgtuig?

---

3. ¿apѐ kэг нѐillan ko эgam diputados o'on am tѐkan ko эgam бѐsh o'ob o dudkum am tuishkan бѐsh jaat o tѐkpan эг taak a duņi mѐtam o'ob oidig tam?

a) Jѐѐ

b) Koba

¿ѐtuat bam am bagmag ko aagan igui lѐy?

NO'OKA O'ONA 5

Igui jêgui jêmak dêrêch ko kêg kiajkar ish nojolla êg koordad

1. ko jêmak kêl u okish am kordad bui gêi êgam kêg jêmak o'ob êg taak matish a nook nok bui nokig ko nojollan êg oikish o êg kêl ko êp matan êg tuig ko am gêi, igui im a bèn o'oba gagui igui bêsh mati êgam kordad ko tajta jêmak o'ob ko bui nokan a no'ok tam. Igui dukum nook tam jêgui traductor o êp jêmi intêrprêtês aagak.
2. Ko jêmak okish o jêmak kêli m kêg jaat nat y jêmak juêz jaat tuishkig am bèn jimi jêmak o'ob êg taak matish o'oba no'ok y êp tajta jêmak o'ob ko bui nojolla ko kêg bujnan ko êkam kêg natan êg têkpan igui amig o'ob ko oishkama o'ob nojolla ko buban am kordad abar igui têtêg agêntês dê invêstigacionês êgam mati ko êg taam nanta êgam piêjish y êg taam darra am a oidig tam.
3. Êg congrêso êp aguim ko amkan jêmak êskuêl êbi bam o'ob am nonran ko êgam êstudiartan igui têtêg dukum no'ok tam cêntro dê pêrsonas traductoras ê intêrprêtês, am am maijshig êgam o'ob êg dêrêchos ko êkam bui nokig ko êkam nojolli o'ob êg taak kordad uan.
4. Ko igui iskuêl a natan tajta tomiñ y êp tajta ko êp bêta shonta a natan êpêmak o'on êbi aagan ko bêsh igui gêê oidig tajta êg ishkuêl y êp tajta ko êpêmak joog têkan igui oon têtêg lêy orgánica dêl Podêr êjêcutivo y êp êpêmak lêy êbi am o'ona ko êg taam têkpanik êgam juzgados y bêsh o'obas êg taak am têkpanak igui têtêg lêy orgánica dêl podêr judicial.
5. Ko igui kêg o'ob bèn têkpana êp atama tajta ko êpêmak taam a o'ona igui lêy êg fiscalía ko êkam iai ooni ko êgam o'ob êg taak am têkpanak kêg matig êg taam êgam oishkama o'obas darra am a oidig tam igui têtêg agêntês dê invêstigación.

TUISHKI

1. ¿Apam êg taam nêillak ko amkan o'ob ko o'ob bui am nokan kuando ap kordad tam gêi ko êgam matba bêsh mêtam dêrêchos ko êp êgam a nojolla ko shi ap jaat tajta kêg am nojolli ap aguim?
- a) Jêê
- b) koba
- ¿êgtuig?

---

2. ¿apama aguim ko amikan jêmak ishkuêl êbi maijshan êgam o'obas bêsh êgam dêrêchos ko êp bam o'oba matan êg ojob nojok y êp êg taam apam darra am judil a oidig tam y êg taam nanta êg piêjish igui tiênê ko bêsh matig êgam licênciados, policías, kordad, agêntês dê ministêrio publico, êgam bêsh mati ish nojok?
- a) jêê
- b) koba
- ¿êg taam am bagmiki ko am a têkpanak?

Bêsh mêm têtêg y bam jaat

Êg taam têtêg êg o'oba

Êtuat jêgui o'oba o dukum

Êg taam têtêg êg oidig êbi apê daj

Apê kobnal o ushgam jêgui

Municipio

Igui o'on kêg am têtêg o'oba êg taak am congrêso am têtêpanak ko êgam judil maat êg tash tam makig êgam ojobas igui o'on êg congrêso dêl Êstado dê Chihuahua

Tash

Êbi a duñi êg tuiska

H. CONGRESO DEL ESTADO
DE CHIHUAHUA

LXVII
LEGISLATURA

CHIHUAHUA, CHIH.

